

СУЧАСНІ ЗМІНИ В ОРНІТОФАУНІ ЛЬВОВА

М.А. Сенник, М.М. Хорняк

Contemporary changes in the ornithofauna of Lviv city. - М.А. Senyk, М.М. Hornyak. - *Berkut*. 12 (1-2). 2003. - At the period of 1998–2002 some changes in the species composition of Lviv ornithofauna are revealed. Basically, these changes are connected with the habitat transformations. Example, many lakes and ponds is being overgrew. In his connection quantity of water birds species has increased. Among the species which appeared and nested are: Little Grebe, Water Rail, River Warbler. New migrants are: Spotted Redshank, Marsh Sandpiper, Knot. [Ukrainian].

Key words: ornithofauna, Lviv, changes, rare species.

Address: M.A. Senyk, Volodymyr Velykyi str., 51/162, 79053, Lviv, Ukraine.

Дослідження проведені протягом 1998–2002 рр. Використовували метод лінійних трансект (Jarvinen, Vaisanen, 1977). Дослідженнями охоплені парки, селітебна частина й околиці міста. Ми порівняли отримані результати з найближчими за часом попередніми дослідженнями у 1980–1990-х рр. (Бокотей, 1994, 1995, 1998 та ін.). Результатом такого порівняння стало виділення кількох груп видів, які раніше мали інший статус, або з деяких інших причин вимагають подальшого моніторингу:

- не були відмічені на гніздуванні на території міста у 1980–1990-х рр. (4 види);
- гніздилися раніше лише на окраїнах, а в наш час збільшили свою чисельність і гніздяться навіть у селітебній частині міста (10);
- гніздяться в дуже незначній кількості, спорадично, або зменшили чисельність (14);
- виявлені в нехарактерний період (2);
- рідкісні мігранти, зимуючі та залітні види – відсутні або дуже нечисельні протягом попередніх років (25).

Ці представники орнітофауни (загальним числом 55) охарактеризовані в наведеному нижче анотованому списку.

Гагара чорношия (*Gavia arctica*). Рідкісний мігруючий вид. Ослаблену особину відловлено взимку 2001/2002 рр. на стадіоні “Україна”. Опудало цього птаха зберігається в зоологічному музеї Львівського університету (ЛНУ).

Норець малий (*Podiceps ruficollis*). Рідкісний гніздовий і мігруючий вид міста й околиць. З’явився на гніздуванні в 1995 р.

на озерах парку “Горіховий гай” (А.А. Бокотей, особ. повід.). У 2001 р. 2 пари гніздилися на ставку в районі Боднарівки. У 2002 р. відмічено по парі у двох названих біотопах і одну – на ставках нафтопереробного комбінату (далі – НПК). Щільність гніздування становить 0,02 пар/км².

Бугай (*Botaurus stellaris*). Рідкісний мігруючий вид. Окремих особин спостерігали під час весняної міграції на торфовищах Білогорщі. В середині жовтня 2002 р. птаха бачили на озерах парку “Горіховий гай”.

Бугайчик (*Ixobrychus minutus*). Рідкісний мігруючий вид. Імовірно спорадичне гніздування в районі НПК, де спостерігали протягом 1990-х рр. 7.06.2001 р. 2 особин виявили в парку “Горіховий гай”.

Лебідь-шипун (*Cygnus olor*). Рідкісний мігруючий і спорадично зимуючий вид. У 2001/2002 рр. пара зимувала на водоймах агрофірми “Провесін”.

Чирянка велика (*Anas querquedula*). Рідкісний гніздовий і мігруючий вид. Дві пари гніздилися на НПК у 2002 р. Під час весняної міграції у 2001 р. 3 особин спостерігали на вологих луках між Сихівським масивом та с. Пасіки-Зубрицькі. Щільність гніздування – 0,01 пар/км².

Широконоска (*A. clypeata*). Рідкісний мігруючий вид. Одного птаха спостерігали серед зграї крижнів (*A. platyrhynchos*) у середині жовтня 2002 р. на озері в районі Боднарівки.

Чернь чубата (*Aythya fuligula*). Рідкісний мігруючий вид. Птаха виявили 18.11.2001 р. в парку “Горіховий гай”.

Шуліка чорний (*Milvus migrans*). Рідкісний мігруючий вид. Спостерігали на Білогорщі в кінці серпня 2002 р.

Лунь лучний (*Circus pygargus*). Рідкісний мігрант. Дорослого самця бачили над торфовищами Білогорщі 13.09.2002 р.

Підсоколик малий (*Falco columbarius*). Рідкісний, спорадично зимуючий вид. 20.01.2001 р. особину спостерігали на окраїні Винниківського лісу.

Кібчик (*F. vespertinus*). Рідкісний мігрант. У парку СКА 22.04.2001 р. виявили самця.

Боривітер звичайний (*F. tinnunculus*). Звичайний гніздовий і рідкісний зимуючий вид. Гніздова популяція у місті стабільна (до 15 пар). В листопаді 2001 р. пару спостерігали на вул. Стрийська. Щільність гніздування – 0,1 пар/км².

Перепілка (*Coturnix coturnix*). Рідкісний гніздовий і малочисельний мігруючий вид. У 1990-х рр. вважався негніздовим. У 2002 р. в адміністративних межах міста відмічено 4 пари. В післягніздовий період поодинокі птахи зафіксовані в різних пунктах міста.

Пастушок (*Rallus aquaticus*). Рідкісний гніздовий вид. У 1980–1990-х рр. на гніздуванні не відмічений. У парку “Піскові озера” 2.08.2002 р. виявлений птах в ювенільному оперенні. Щільність гніздування сягає 0,01 пар/км².

Деркач (*Crex crex*). Рідкісний гніздовий вид. До 2000 р. пара гніздилася на вологих луках у долині р. Полтва поблизу НПК (А.А. Бокотей, особ. повід.). Однак, протягом останніх двох років на зазначеній ділянці птахи не гніздилися. Співаючого самця зафіксовано у 2001 р. на вологих луках біля с. Сороки-Львівські.

Курочка водяна (*Gallinula chloropus*). Звичайний гніздовий вид. За останні 10 років чисельність значно зросла. Птахи гніздилися не тільки на околицях, але й у селітебній частині міста. Зараз на водоймах Львова відмічено близько 30 пар (з них 15 – безпосередньо в селітебній частині). Щільність гніздування – 0,1 пар/км².

Лиска (*Fulica atra*). Рідкісний гніздовий і мігруючий вид. Пара гніздиться на відстійниках НПК. Поодинокі птахи зустрічалися під час осінньої та весняної міграції на озері в районі Боднарівка. Щільність гніздування – 0,01 пар/км².

Пісочник великий (*Charadrius hiaticula*). Рідкісний мігрант. Особина зафіксована 2.07.2002 р. на відстійниках НПК.

Чайка (*Vanellus vanellus*). Звичайний гніздовий і мігруючий вид. Колоніальне поселення з 5–8 пар виявлене на відстійниках НПК. Близько 5 пар відмічено на торфовищах Білогорщі. Ще кілька пар спостерігали в різних пунктах міста (переважно на окраїнах). Щільність гніздування сягає 0,1 пар/км².

Коловодник лісовий (*Tringa ochropus*). Рідкісний мігрант. Спостерігали на відстійниках НПК 2.07.2002 р. серед зграї коловодників болотяних (*T. glareola*).

Коловодник звичайний (*T. totanus*). Рідкісний гніздовий птах. Спостерігали на Білогорщі, НПК та південних околицях міста.

Коловодник чорний (*T. erythropus*). Рідкісний мігрант. Виявили 3.08.2002 р. на відстійниках НПК.

Турухтан (*Phylomachus pugnax*). Рідкісний мігрант. Під час весняної міграції неодноразово спостерігали на торфовищі Білогорщі, а 2.07.2002 р. на відстійниках НПК зафіксовано 24 самці та 9 самок.

Побережник червоногрудий (*Calidris ferruginea*). Рідкісний мігрант. На НПК птаха відмічено 3.08.2002 р.

Слуква (*Scolopax rusticola*). Малочисельний мігруючий вид. Є припущення, що цей птах гніздиться в лісопарку “Знесіння”, де його неодноразово спостерігали протягом 1980–1990-х рр. У 2000 р. птах був виявлений під час осінньої міграції (20.10) на закритому подвір’ї біологічного факультету ЛНУ. В парку “Горіховий гай” особину спостерігали 16.10.2001 р.

Мартин сріблястий/жовтоногий (*Larus argentatus/cachinnans*). Птахи рідкісні, спорадично зимуючі та мігруючі. 2 особи-

ни зафіксовані взимку 2001/2002 рр. на озері агрофірми “Провесінь”.

Припутьень (*Columba palumbus*). Звичайний гніздовий і мігруючий вид. До середини 1990-х рр. гніздився лише на окраїнах Львова. З кінця 1990-х рр. чисельність почала інтенсивно зростати. Птахи з'явилися на гніздуванні в парках міста (в 1998 р. нараховано більше 10 пар), а у 2001–2002 рр. заселили сади в районах багатоповерхової забудови, інші місця (близько 30 пар). Зараз щільність виду в місті становить 0,2 пар/км².

Горлиця звичайна (*Streptopelia turtur*). Рідкісний гніздовий і мігруючий вид. До 2000 р. пара постійно гніздилася на “Знесінні”. Протягом останніх двох років птахів там не виявлено. Кілька особин спостерігали протягом періоду гніздування у 2002 р. в районі Білогорщі.

Сова вухата (*Asio otus*). Рідкісний зимуючий, мігруючий і гніздовий вид околиць. Безпосередньо в адміністративних межах міста протягом 1998–2002 рр. відмічений на гніздуванні в районі аеропорту (А.А. Бокотей, особ. повід.). Пару постійно спостерігали протягом репродуктивного періоду на території старої лікарні в м. Дубляни під Львовом. 5.02.2002 р. там виявлено до 10 особин.

Сова болотяна (*A. flammeus*). Рідкісний мігрант. Особину (дуже світла морфа) спостерігали 3.11.2002 р. на “Знесінні”.

Сова довгохвоста (*Strix uralensis*). Рідкісний мігруючий вид. Особину бачили в жовтні 2001 р. в лісопарку “Погулянка”.

Голубий рибалочка (*Alcedo atthis*). Рідкісний залітний вид. На невеликому озері-кар'єрі біля каменепереробного заводу відмічена особина 3.11.2001 р.

Одуд (*Uria eops*). Рідкісний гніздовий вид. Дві пари гніздилися на території торфовищ Білогорщі (2001–2002 рр.). Щільність гніздування – 0,01 пар/км².

Дятел зелений (*Picus viridis*) та сивий (*P. canus*). Рідкісні гніздові та зимуючі види (щільність – по 0,01 пар/км²). По одній парі гніздиться в ландшафтному парку

“Знесіння” та в лісопарку “Погулянка”. Протягом періоду міграції зустрічаються в різних місцях Львова.

Дятел сирійський (*Dendrocopos syriacus*). Рідкісний гніздовий вид. У парках міста в 1998 р. гніздилися до 5 пар, у 2002 р. – лише дві пари.

Дятел білоспинний (*D. leucotos*). Рідкісний залітний і спорадично гніздовий вид. У травні – червні 2002 р. пару спостерігали в лісопарку “Погулянка”, де 6.06 знайдено гніздо.

Посмітюха (*Galerida cristata*). Рідкісний гніздовий вид. Співаючого самця спостерігали на пасовищі на південній окраїні міста 1.05.2001 р.

Горіхівка (*Nucifraga caryocatactes*). Рідкісний мігрант. Особину виявили на Личаківському цвинтарі 19.11.2001 р.

Тинівка лісова (*Prunella modularis*). Рідкісний зимуючий і залітний вид. Співаючого самця зафіксовано на окраїні Винниківського лісу (кінець вулиці Лисиницької) 9.07.2002 р.

Кобилочка солов'їна (*Locustella luscinoides*). Малочисельний мігруючий вид міста та гніздовий на околицях. Під час репродуктивного періоду у 2002 р. на НПК зафіксовано 5 пар (0,03 пар/км²).

Кобилочка річкова (*L. fluviatilis*). Рідкісний гніздовий вид окраїн Львова. Тривалий час вважався негніздовим. У 2002 р. на території агрофірми “Провесінь” відмічені 2 гніздові пари (0,01 пар/км²).

Очеретянка лучна (*Acrocephalus schoenobaenus*). Малочисельний мігруючий вид міста та гніздовий на околицях. Більше 10 особин під час весняної міграції спостерігали в парку “Горіховий гай” у 2002 р. В долині р. Полтва у 2002 р. гніздилися близько 8–10 пар. Щільність гніздування – 0,1 пар/км².

Очеретянка чагарникова (*A. palustris*). Звичайний мігруючий і гніздовий вид, який значно збільшив свою чисельність з кінця 1990-х рр. На водоймах Львова протягом гніздового періоду 2002 р. відмічено 44 пари (0,3 пар/км²).

Очеретянка ставкова (*A. scirpaceus*). Звичайний мігруючий і гніздовий вид; останнім часом чисельність зростає. У 2002 р. в місті гніздилося 36 пар (0,2 пар/км²).

Очеретянка велика (*A. arundinaceus*). Звичайний гніздовий вид. У 2002 р. відмічено 12 гніздових пар (0,1 пар/км²).

Синьошийка (*Luscinia svecica*). Рідкісний мігруючий і гніздовий вид. На осушених відстійниках НПК 17.05.2002 р. спостерігали самця підвиду *L. s. cyanecula*. Співаючого самця (підвид?) відмічено на території агрофірми “Провесінь” 22.05.2002 р. Представників обох підвидів (*L. s. cyanecula* та *L. s. svecica*) спостерігали на Білогорщі.

Дрізд-омелюх (*Turdus viscivorus*). Рідкісний залітний, мігруючий і зимуючий вид, імовірно спорадичне гніздування. Птаха протягом репродуктивного періоду спостерігали на Сихівському цвинтарі (1.05. 2001 р.). Під час весняної міграції особину бачили в парку “Піскові озера” (24.03.2002 р.). В ландшафтному парку “Знесіння” птаха зафіксовано 15.12.2002 р.

Ремез (*Remiz pendulinus*). Малочисельний мігруючий і гніздовий вид. У долині р. Полтва гніздиться близько 10 пар. Одна пара загніздилася у 2002 р. на території занедбаного комплексу водних видів спорту “Спартак”. Протягом періоду міграції спостерігали також у парку “Горіховий гай” і на Боднарівці. Щільність гніздування сягає 0,1 пар/км².

Синиця чубата (*Parus cristatus*). Рідкісний пролітний і спорадично гніздовий вид. У 1990-х рр. у Львові не виявляли. Співаючого самця відмічено 12.05.2002 р. в лісопарку “Знесіння”. Протягом цього ж гніздового періоду птаха спостерігав також І.М. Горбань (особ. повід.).

Підкоришник короткопалий (*Certhia brachydactyla*). Рідкісний зимуючий та, ймовірно, гніздовий вид. 3–4 особин спостерігали 11.01.2001 р. на території агрофірми “Провесінь”. По одному пташу бачили навесні 2001 р. в парках ім. І. Франка та Замарстинівському.

Щедрик (*Serinus serinus*). Звичайний гніздовий і рідкісний зимуючий вид. Співаючий самець виявлений 18.11.2002 р. серед насаджень на території обласної психіатричної лікарні.

Чиж (*Spinus spinus*). Звичайний пролітний і зимуючий вид. Імовірно, що спорадично гніздиться. 4 особин спостерігали 8.05.1998 р. в ландшафтному парку “Знесіння”.

Просянка (*Emberiza calandra*). В межах міста вид не зафіксовано, однак 4–6 пар гніздилося у 2001–2002 рр. у долині р. Полтва біля с. Сороки-Львівські.

* * *

За результатами наших досліджень і проведених порівнянь, можна стверджувати, що за останні роки видовий склад птахів Львова дещо поповнився, змінилася також чисельність окремих видів. Це пов'язано, в основному, зі змінами структури біотопів, зокрема водних комплексів. Велика частина водойм, як тих, що знаходяться на території підприємств, так і паркових ставків, заростає, зменшуються ділянки відкритої води, або ж замулюються. Це й сприяє появі нових гніздових і мігруючих водно-болотяних птахів. Так, нами відмічені види, яких не спостерігали на гніздуванні в місті тривалий час: малий норець, пастушок та ін. Основним місцем концентрації мігруючих водно-болотяних птахів є замулені відстійники нафтопереробного комбінату поблизу р. Полтва.

Важливими ланками проникнення в місто лісових птахів і їх подальшої синантропізації є ландшафтний парк “Знесіння” та лісопарк “Погулянка”. Вони стали своєрідними екокоридорами для припуття, сивого та білоспинного дятлів, чубатої синиці.

ЛІТЕРАТУРА

- Бокотей А.А. (1994): Видовий склад і чисельність орнітофауни м. Львова. - Наук. зап. ДПМ НАН України. Львів. 11: 5-15.
Бокотей А.А. (1995): Огляд орнітофауни міста Львова. - Беркут. 4 (1-2): 3-13.

Бокотей А.А. (1998): Орнітофауна міста Львова: населення, розподіл, динаміка. - Дис. ... канд. біол. наук. Львів. 1-99.

Jarvinen O., Vaisanen R.A. (1977): Line transect method: a standard for field-work. - Pol. Ecol. Stud. 3 (4): 11-15.

М.А. Сенік,
вул. Володимира Великого, 51, кв. 162,
м. Львів, 79053,
Україна (Ukraine).

Замітки	Беркут	12	Вип. 1-2	2003	13
---------	--------	----	----------	------	----

НОВЫЕ НАХОДКИ РЕДКИХ ВИДОВ ПТИЦ НА ЮГЕ КИЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

New records of rare bird species in the south of Kyiv region. - V.N. Grishchenko. - *Berkut*. 12 (1-2). 2003. - A pair with nest of the Long-legged Buzzard was found in a steppe ravine near the village of Tulintsi [49.47 N, 31.10 E] in 2003. A female of the Hen Harrier and a Corn Bunting were observed here too. [Russian].

На юго-востоке Киевской области между селами Тулинцы и Шандра Мироновского района есть большая степная балка, хорошо известная ботаникам. В ней сохранились участки степной растительности, выявлен целый ряд редких видов растений (Кучерява та ін., 2003). 25.04.2003 г. здесь была обнаружена пара курганников (*Buteo rufinus*) и найдено гнездо. Это была типичная для вида постройка. Гнездо находилось на самом краю полосы лиственного леса на склоне одного из отрогов балки. Оно было построено на дугообразно изогнутом стволе ясенелистного клена на высоте 6 м от земли. В гнезде и возле дерева лежали куски полиэтиленовых пакетов. Одна из взрослых птиц держалась поблизости от гнезда. 29.05 при осмотре оно оказалось пустым. Пара курганников держалась в этом районе, но видимо птицы или переселились в новое гнездо, или вообще в этом году не размножились. Парящие над полями курганники отмечались нами недалеко от этого места еще в мае 2001 г. (Грищенко, 2002).

Сохранившиеся степные участки на территории, ограниченной долинами Роси, Стугны и Днепра, можно считать наиболее перспективными районами для поиска но-

вых мест обитания курганника в Киевской области. Гнезда находили на северной и западной окраинах этого языка древних степей (Лопарев, 1998; Гринченко и др., 2000), однако основная его часть остается не исследованной орнитологами. В связи с повсеместным ростом численности курганника следует ожидать дальнейшего его расселения по сохранившимся гнездопригодным биотопам.

25.04 и 29.05.2003 г. в описанном выше месте наблюдалась самка **полевого луны** (*Circus cyaneus*). Птица охотилась в балке, затем улетала куда-то за поля. Не исключена возможность гнездования полевых луний в этом районе.

25.04.2003 г. здесь же в верховьях степной балки наблюдалась **просянка** (*Emberiza calandra*).

ЛИТЕРАТУРА

- Гринченко А.Б., Кинда В.В., Пилога В.И., Прокопенко С.П. (2000): Современный статус курганника в Украине. - Бранта. 3: 13-26.
- Грищенко В.Н. (2002): Авифаунистические находки в Киевской области. - Беркут. 11 (2): 180.
- Кучерява Л.Ф., Шевчик В.Л., Бакалина Л.В., Тищенко О.В. (2003): Червонокнижні види рослин у заказнику "Тулинські переліски" (Київська область). - Роль природно-заповідних територій у підтриманні біорізноманіття. (Мат-ли конфер., присвяч. 80-річчю Канівського природного заповідника, м. Канів, 9-11 вересня 2003 р.). Канів. 116.
- Лопарев С.А. (1998): О гнездовании степного канюка возле Киева. - Беркут. 7 (1-2): 135.

В.Н. Грищенко

Каневский заповедник, г. Канев,
Черкасская обл., 19000,
Украина (Ukraine).